

Дора
габе

Мина
тодорова

Дора
каравелова

П. К. ЯВОРОВ

Не бой се и ела

Любовта на поета в стихове и писма

П. К. Яворов
Дора Габе, Мина Тодорова, Лора Каравелова

Не бой се и ела

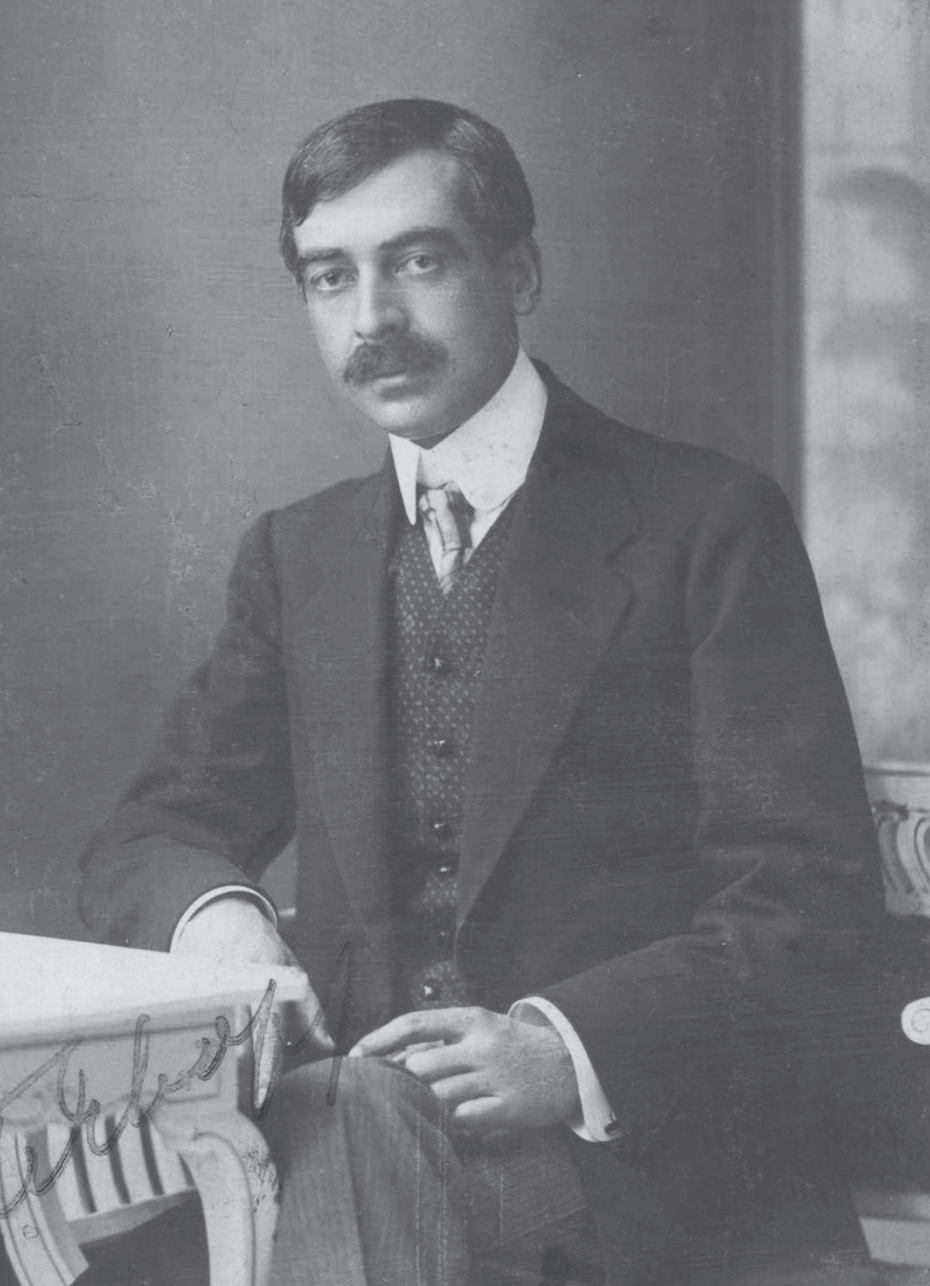

Това е откъс от книгата.

**Цялата книга може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

П. К. Яворов
Дора Габе, Мина Тодорова
Лора Каравелова

Не бой се и ела

Любовта на поета в стихове и писма

Художник Ралица Денчева
Съставител и редактор Пламен Тотев

Издателска къща "ПЕРСЕЙ"

Яворов, 1912

© Пламен Тотев, съставител, 2013

© Ралица Денчева, художник на корицата и илюстрациите, 2013

© Стефан Тотев, художествено оформление, 2013

© ИК „Персей“, 2013; ISBN 978-954-8308-68-7

ЯВОРОВ - МЕЖДУ ДУХА И ПЛЪТТА

Три красиви жени пресичат пътя на поета П. К. Яворов. Дора Габе и Мина Тодорова го вдъхновяват, за да напише някои от вечните любовни стихотворения на литературата ни. Третата – Лора Каравелова – го кара не да напише, а да изживее най-голямата грама в живота си.

Преди да ги срещне, Яворов преживява не един любовен възторг или разочарование. Хорската мълва се опитва да преброи незаконните му деца, но поетът е дискретен до гроб. Според приятел на младия Яворов той е чувствителна и еротична натура, лесно се увлича и бързо се влюбва. Не се задоволява само с една-единствена жена, защото гири красотата и разнообразието.

Ранното си съзряване бъдещият поет обяснява с далечния си арабски корен. Едва навършил 14 години, той се записва през 1891 г. да учи в Пловдивската гимназия. Пред своя анкетър Михаил Арнаудов Яворов си признава двадесет години по-късно, че има незаконен син в Пловдив от съседка. Тя е омъжена госпожа, която, преди да се захване с младежа, няма деца.

Едва завършил втората учебна година, Яворов се връща в Чирпан, където четири години е телеграфист и не се забърква в любовни страсти. Но през 1897 г.,

когато се премества да работи в Сливен, отново се впуска в драматична авантюра. Хазайката му има племенница – хубаво и елегантно момиче, едва навършило 17 години. Косите ѝ са руси и къдрави, очите – сини, бузите ѝ са като червени ябълки, а устните – сочни като малини. Но преди работата да придобие фатален обрaт, Пейо е преместен в Стралджа.

Поетичният гений на Яворов се отприщва в Анхуало (дн. Поморие). За да стигне до черноморския градец, той се заменя с колега оттам, който иска да работи в Стралджа. Тук Яворов написва знаменитата си поема „Калиопа”. В автобиографията си (ослепелият поет я диктува на Владимир Василев) той разказва: „Написах „Калиопа”, вдъхновен от една хубава мома българка, съжалявах, че не съм се оженил за нея.”

Не е известно какви точно са били отношенията на младия телеграфист със съседката му Калиопа, но се знае, че в Анхуало по това време учителстват две красиви девойки, по които анхуалските младежи въздишат и им правят серенади. Едната е копривценка и се казва *Нонка Чинева*, а другата – Екатерина Бояджиева. На Нонка е посветена поемата „Калиопа” и явно чувството към нея е запалило творческия заряд в поета. Но по настояване на майка си тя се омъжва за госта по-възрастен ветеринарен лекар.

За това време Яворов си спомня с носталгия: „Аз бях голоброд, младеж, стеснителен, но със слабост към нежния пол... За нещастие живеях при една старица, която имаше дъщеря – млада вдовица с пленителна

хубост”. Телеграфистът преценява, че майката зорко бди и макар че вдовицата му се вижда незадоволена, решава да не я напада. Но една вечер той се прибира по-рано. Чука се на вратата му и когато отваря, той с изненада вижда хубавата си и млада хазайка. Яворов преценява, че събоносният момент е настъпил. Без думи той се спуска първо да я нацелува, пък после каквото стане. Младата вдовица оказва лека съпротива. Но майка ѝ ги издебва и се вторачва в Яворов с почервенели от гняв очи. Дъщерята се изплъзва бързо, а старата нарежда на квартиранта да си обира крушите.

Анхуало опротивява на Яворов и той с радост го напуска и отива в София. Отначало е контролър в главната пощенска дирекция, но през февруари заминава като четник в Македония. След разгрома на Илинденското въстание се прибира в София.

Жените лудеят по него – поета и комитата. Почтените го разиграват със срещи, писънца и искат да ги ухажва продължително. Но има и други – леснодостъпни, и Яворов не се отказва от тях. За съжаление поетът е дискретен, скрива имената на любовниците си, но охотно разправя за преживяванията си с тях на своите приятели.

Една от тия жени сама разкрива тайната около авантюрата си с Яворов и то на преклонната 72-годишна възраст през 1957 г. Името ѝ е *Весела Монева-Олзомер* – българка, женена за швейцарски художник. С Яворов се запознава през 1903 г. Неин познат я води в заведението, където двамата с поета редовно се хра-

нят. Първото ѝ впечатление от него е: „Той беше висок, слаб, стеснителен. Пред него имаше маслини, той обичаше маслините и се хранеше изключително с тях.”

След обяда Яворов кани момичето и приятеля си в хотела, където е отседнал. Апартаментът е от две стаи – кабинет и спалня. Приятелят на Яворов благо-разумно се изнася, но за беда идват двама македонски революционери.

Срещите на Весела и Яворов зачестяват, но той не предприема нищо друго, а само ѝ чете части от сладострастните песни на библейския цар Соломон. Като ги слуша, тя ужасно се стеснява. „Гласът му беше топъл, обичах много да го слушам” – спомня си по-късно тя.

Една вечер тя седи на червеното канapé в хотелската му стая, а той – на стол. Той пак ѝ чете, след което не се сдържа, става и сяда до нея. „Мое мило момиче” – тъй ѝ казва и притиска пламнали устни до бузата ѝ. В това време отвън се чува музика. „Чуваш ли? – пита Яворов момичето и продължава: „Свирят за нас!”. Като вижда, че Весела е уплашена, той я завежда на вечеря в Цариградската гостилница. Девойката обаче изпада в лека криза – тя обича гласа му, четенето му, проточения му въпрос: „Не-ли?” (вместо “Нали?”), но... като всяка девица се страхува от мъжа-звяр у него. Прекратява срещите си. Яворов я оставя да размисли.

По-късно обаче двамата се засичат в Градската градина и сядат на пейка. Говорят, говорят, докато той

избухва: „Разбираш ли, ти си много млада, аз познавам една женена жена...” Прави ѝ тънък намек какво иска от нея. Но като вижда, че по-малката от него Весела (тогава той е 24-годишен) не може да се реши, спира дотук.

През есента тя заминава за Женева, където се омъжва за швейцарски художник, но през 1914 г. се завръща в София с дъщеричката си. На улицата я среща неин познат и ѝ казва: „Знаеш ли, Яворов се е опитал да се самоубие, главата му била превързана...” Първата ѝ мисъл е да отиде и да го види. Струва ѝ се, че точно тя ще го спаси, уверена е, че трябва да остане в София, че не може да остави злощастния поет в този трагичен за него момент. Цяла сутрин се разхожда пред хотела, където е Яворов, и се пита тревожно: „Да отида ли или да не отида?”, но швейцарският ѝ съпруг я чака. “Българката знае своя дълг” – заключава Весела Олзомер. Така тя жертва поета.

Месец след като си заминава за Швейцария, научава от вестниците за трагичния му край.

Така представени, отношенията Яворов-Весела обаче изглеждат съвсем романтични и без подвонни камъни. Навремето Яворовата племенница Ганка Найденова-Стоилова ревниво криеше документите около тази връзка. Според тях връзката е консумирана и дори нещо повече. Весела Монева ражда син от Яворов, припознат от законния ѝ съпруг. Този син носи българското име Божан. В едно свое писмо от 1911 г. самата Весела пише на Яворов: „Аз някога ще ти покажа моя син.”

ДОРА ГАБЕ - РАЗМИНАВАНЕ И ПОГРЕШЕН ИЗБОР

В началото на април 1905 г. две бъдещи поетеси посещават Яворов в Народната библиотека, където той е назначен на служба. Едната е Екатерина Ненчева, по-късно съпруга на общественика Иван Харизанов, починала рано от туберкулоза през 1920 г. Другата е Дора Габе.

„Не ми хареса от пръв поглед: сух, чер, с коса над вежгите, очите му нямаха израз, защото го боляха. Само гласът му беше хубав. Не само хубав – топъл, мек глас, който издава вътрешния чар на поета” – пише в първата версия на спомена си хубавата еврейка. Петнайсет години по-късно тази среща е представена другояче – Ненчева занесла на Яворов нейни стихове, без да я пита.

Краткият флирт на двамата достига обаче неизмерими дълбочини, за които човек може да се досети, ако прочете едно Яворово писмо до Габе от 12 юни 1905 г. В него той пише: „Но вие знаете – моите чувства към нищо не трябва да ви задължават. Онуї, което ще бъде угодно и приятно вам, ще е приятно и угодно и за мене – даже ако ми кажете да се обеса...”

Е, младата дама не го кара да се обеси, но когато на хоризонта се появява Боян Пенев, за Яворов няма място в сърцето ѝ. Първото любовно увлечение на бъдещ

ция мастит критик е студентката Невяна Касърова. Между тях не липсват интимности, но двамата не са един за друг. От кризата, в която изпада Пенев, го измъква младата Дора Габе. По това време Яворов и Пенев са приятели, а между Дора и Яворов тече роман.

През 1907 г. университетът в София е затворен, заради скандала пред Народния театър, когато студентите освиркват княз Фердинанд. Дора Габе, тогава студентка, се връща в чифлика на родителите си в Добруджа. Баща ѝ решава да я изпрати да продължи следването си в Италия. Затова тя идва в София през есента на 1908 г., за да си изкара паспорт, а и да се види с Яворов. Срещат се в ресторант на ул. „Алабин“.

По едно време влиза един младеж, висок, строен, с брада. Когато се запознава с Дора, той ѝ се представя така: „Аз се казвам Боян Пенев, много исках да се запозная с вас, молих Яворов, но той не иска да ни запознае.“ После сядат до нея на масата. И така започва романът им.

Яворов силно я ревнува от Боян Пенев. Още на 9 септември с.г. Боян Пенев праща на Дора първото си писмо. В него той ѝ пише: „Слушай, аз те обичам! Нашата среща не е случайна. Ако се разминем сега, вече никога няма да се срещнем... За мен ти си едно нежно, самотно цвете, до което само груби ръце са се докосвали. Дай ми нещастие то си, аз ще ти дам моето щастие. Само аз бих могъл да те направя щастлива...“

Все още във властта на Яворов, въпреки че близките ѝ не го искат, младата дама изпада в тревога.

Тайно се надява, че всичко между тях един ден ще се разреши. В същото време обаче Боян не бездейства и напирва към сърцето и ръката ѝ.

Следват я писмата му, кое от кое по-страстно, стягащо я в примката на голямата любов. В едно от тях ѝ пише, че ако сега е при него, ще я удуши от обич. Той непрекъснато говори за топлината на ръцете ѝ, за устните ѝ, за усмивката ѝ, за дъха ѝ. Повтаря ѝ неуморно, че сякаш живее в сън, че тя самата е един сън и ако той се събуди, ще умре от мъка.

В края на същата 1908 г. излиза и първата стихосбирка на Дора Габе – „Теменуги“. Вярно е, че преди това стиховете в нея са редактирани (а според злите езици дори дописани) от Яворов, но Боян Пенев прави възможното книгата да бъде отпечатана. В началото на 1909 г. Боян спечелва конкурса за доцент в Софийския университет. Кандидат-зетят е одобрен от родителите на Дора. За да се венчае с Боян, Дора е принудена да се покръсти и това трябва да направи най-старият поп в Добруджа. Дора влиза като еврейка в ниска каца с вода, облечена с нова риза, купена от Боян, с боси крака. И излиза като източноправославна. Младоженците прекарват един ден във Варна и се прибират в София.

В изглеждащия отстрани щастлив брак се появяват пукнатини. Пенев е млад и амбициозен учен. Дора забременява, но той смята, че не му е сега времето да имат дете. Тя прави аборт и за съжаление след това не може повече да забременее. В края на 1911 г. заминава на лечение във Виена. Там изтърпява нечо-

вешки мъки, но и виенските лекари са безсилни. Боян чувства угризения на съвестта, но работата му го поглъща изцяло. Двамата живеят заедно, но все едно, че са разведени. По това време Пенев е много харесван от студентките си. Дора го оставя да се увлича ту по тая, ту по оная. Нали все пак се връща при нея? Презгърне я и сякаш всичко е по-старому. Но през 1917 г. Дора и Боян заживяват отделно. Причината е връзката му с една от дъщерите на проф. Любомир Милетич – Олга, която през 1922 г. му ражда извънбрачен син – Владимир.

Бебето е основната причина на следващата година Дора Габе и Боян Пенев окончателно да се разделят, без обаче да се разведат. В едно писмо оттогава Дора му пише: „Аз всичко ще направя, за да се отдалеча и отчуждя от тебе... Не ми отговаряй на това писмо.”

През нощта на 19 юни 1927 г. обаче Боян Пенев не се чувства добре. Няколко дни по-късно постъпва в клиниката на д-р Карамихайлов на ул. „Кракра” (сега Дом на архитектите). Вече е насрочена дата за бракоразводното му дело с Дора Габе, а той и Елисавета Багряна се канят да сключат брак. В триптиха си „Реквием” Багряна пише: „Преди да чуя сватбени, надгробни чух слова.”

80 години по-късно след срещата си с Яворов Дора Габе заявява: „Нито веднъж не ме е целувал.” Съвременниците им, които са били близки до тях по онова време, обаче твърдят друго. Факт е, че у Дора остават възхищението от поета и красивият спомен, зара-

ди които тя е сред малкото жени, които се опитват да му помогнат, когато Лора се самоубива и го сочат като убиец на жена му.

МИНА ТОДОРОВА – БЛАГА ВЕСТ И АНГЕЛСКО КРИЛО

Докато връзката с Дора Габе минава в глуха линия, идва новата 1906 г. На 25 март Яворов вижда за първи път Мина Тодорова, сестра на приятеля му П. Ю. Тодоров в неговия дом в София. Тогава поетът е 28-годишен, а Мина – едва на 16. „Блага вест я нарекох аз в своя живот. И тя радваше очите ми подобно на бяла лилия, сред поле през май, покрито с цветя, подобна на една лилия, от която не е по-бял снегът, по-висока от другите, но навела своята ароматна главица. Тя радваше очите ми – и опияняваше душата ми” – приназва след четири години Яворов в дневника си.

Впечатлението на Мина е съвсем друго: „Не харесвам външно Яворов и очите му са жълти като на лисица, устните му – като на арапин; обичам неговата поезия, харесвам го като поет.”

На 31 август 1906 г. тя му праща пощенска картичка от Елена със стандартен за онова време текст: „Една кола много здраве от славната Елена. Здравейте!”. Картичката е приподписана от две нейни приятелки и от брат ѝ Никола, прибавил „много здраве

и от мен”. Никола, единствен от богатото еленско семейство, проявява съчувствие към любовта на двамата. Бащата Юрдан П. Тодоров (1848–1931), освен че е много богат, е и известен общественик, бил е народен представител, а съпругата му Роза (1850–1928) е дъщеря на брат на Иларион Макариополски. Здравето на Мина е крехко, а родителите ѝ не си и помислят да я поверят на мъж като Яворов.

Любовта на Яворов и Мина не подлежи на преразказ, тя оживява в разменените помежду им писма. Щяхме да знаем повече, ако част от писмата на Мина не са били изгубени от семейството ѝ и ако след смъртта на Лора нейният бивш съпруг не влиза в квартирата и отнася цялата покъщнина. До ден-днешен наследниците не са позволили на никой да се запознае с прибраното след смъртта на Лора. През 1996 г. ми се обади по телефона Фани Дренкова, съпруга на Лориния син Петко, и ми каза, че притежава писма, според които причината за бързата и ранна смърт на Мина е аборт, вследствие на нежелана от Яворов бременност. За съжаление не проявих необходимата бързина да я посетя и да видя говори ли истината.

Споменавам този факт не за да търся някаква сензация, опазил ме Бог, но за да покажа една нишка към грамата от последните дни на Мина, когато Яворов безуспешно иска да я види жива и което семейството категорично му отказва. Яростта на близките дали е била породена само от чувството между Мина и Яворов, което те се опитват да охладят и

**Библио.бг - платформа за
електронни книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

